УДК 340.12:352(477)
DOI https://doi.org/10.32782/2307-1745.2026.83.1

Стечишин А. В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права та публічного управління (сумісник)
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-0550-4390

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті здійснено теоретико-правове осмислення місцевого самоврядування як інституційного механізму взаємодії держави та громадянського суспільства. Обґрунтовано, що його правова природа не зводиться до нижчого рівня державного управління або до сукупності муніципальних органів. Місцеве самоврядування є конституційно гарантованою формою територіальної самоорганізації публічної влади, в межах якої потреби жителів перетворюються на юридично значущі рішення, а загальнодержавна політика набуває конкретного змісту з урахуванням місцевих умов. Запропоновано розглядати цей механізм як єдність суб'єктів, правових норм, процедур участі, ресурсів, комунікаційних зв'язків, гарантій та результатів взаємодії. Визначено три напрями руху публічно значущої волі. Висхідний напрям охоплює виявлення, узгодження і представлення інтересів громади. Низхідний забезпечує дію конституційних гарантій, державних стандартів, фінансового вирівнювання та контролю за законністю. Горизонтальний напрям створює простір партнерства органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, ініціативними групами, бізнесом та іншими громадами. Доведено, що громадянська участь має інституційне значення лише за умови реального впливу на рішення, мотивованої відповіді влади та можливості громадського контролю. Розкрито правосоціалізаційну функцію місцевого самоврядування, завдяки якій участь у справах громади формує громадянські компетентності, відповідальність і довіру. Сформульовано критерії належної взаємодії, до яких віднесено автономію громади, субсидіарність, ресурсну спроможність, інклюзивність, прозорість, підзвітність, пропорційність державного нагляду та стійкість зворотного зв'язку. Встановлено ризики формалізації участі, домінування організованих меншин, надмірної адміністративної опіки та воєнної рецентралізації. Зроблено висновок, що інституційна зрілість місцевого самоврядування визначається не кількістю процедур, а здатністю забезпечити безперервне перетворення суспільної ініціативи на відповідальне публічне рішення.

Ключові слова: місцеве самоврядування, громадянське суспільство, публічна влада, територіальна громада, громадянська участь, субсидіарність, громадянська освіта, демократична легітимність.

Постановка проблеми. Місцеве самоврядування посідає особливе місце в організації публічної влади. Воно діє у правовому полі держави, виконує значну частину публічних завдань і водночас виражає здатність територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення. Саме набір цих функцій і робить місцеве самоврядування інституційним простором, у якому держава і громадянське суспільство не лише розмежовують сфери відповідальності, а й постійно узгоджують інтереси, ресурси та способи реалізації публічних цілей. Якщо керуватися нормою Конституції, що право громади пов'язане з самостійним вирішенням питань місцевого значення [1], то йдеться не про делеговану адміністративну функцію, а про самостійну форму здійснення народовладдя.

У теорії держави і права взаємодію держави та громадянського суспільства часто пояснюють через протиставлення владного і невладного, публічного і приватного, організованого примусу і вільної самоорганізації. Така схема має пізнавальне значення, проте недостатньо пояснює місцевий рівень. Територіальна громада одночасно є соціальною спільнотою, носієм спільного інтересу та первинним суб'єктом місцевого самоврядування. Утворені нею органи наділені публічно-владними повноваженнями, але їхня легітимність походить не тільки із закону. Вона щоденно підтверджується або послаблюється через доступність послуг, відкритість рішень, здатність реагувати на звернення жителів і забезпечувати справедливий розподіл місцевих ресурсів.

Проблема набуває особливої ваги в умовах децентралізації, воєнного стану та підготовки до повоєнного відновлення України. Передання повноважень і ресурсів громадам створило нові можливості для місцевої ініціативи, але не усунуло ризиків адміністративної залежності, нерівності спроможності, локального політичного домінування та формального характеру участі. Воєнні потреби об'єктивно посилюють координаційну роль держави, однак тривале використання надзвичайних моделей управління може звузити автономію громад і послабити суспільну відповідальність за місцеві рішення. Раніше не вирішеною повною мірою залишається теоретико-правова проблема визначення структури, напрямів дії та критеріїв належності місцевого самоврядування саме як цілісного механізму взаємодії держави й громадянського суспільства, а не лише як системи органів або набору форм громадянської участі.

Стан дослідження. У сучасній правничій науці, місцеве самоврядування переважно розглядається через інституційний, партисипативний, комунікативний і ціннісно-освітній підходи. Для прикладу Т. Дідич визначає громадянське суспільство як активного учасника правоутворення, що забезпечує зв'язок між суспільними потребами та змістом правових норм [4]. К. Владовська і С. Мельник досліджують взаємодію державної влади та місцевого самоврядування крізь призму розмежування повноважень, організаційної самостійності й необхідності узгодження державних і місцевих інтересів [5]. Іноземні вчені К. Анселл та

А. Геш обґрунтовують концепцію спільного врядування, у межах якої публічні рішення виробляються через інституціоналізовану співпрацю органів влади із суспільними суб'єктами [6]. А. Фанг розкриває різні моделі громадянської участі та наголошує, що їхня результативність залежить від складу учасників, способу комунікації й реального впливу громадськості на рішення [7]. В. Галстон пов'язує якість демократичної участі з громадянською освітою, політико-правовими знаннями та сформованістю навичок відповідальної поведінки [9]. Також серед вчених популярним є підхід, відповідно до якого децентралізація і місцеве самоврядування є чинниками демократичного розвитку та суспільної стійкості, однак потребують достатніх ресурсів, правових гарантій, підзвітності й збереження автономії громад в умовах війни [12; 14; 15].

Водночас місцеве самоврядування ще недостатньо досліджене саме як цілісний інституційний механізм взаємодії держави та громадянського суспільства, що зумовлює потребу в конкретизації його структури, напрямів функціонування, правових гарантій і критеріїв ефективності.

Мета статті. Метою статті є теоретико-правове обґрунтування місцевого самоврядування як інституційного механізму взаємодії держави та громадянського суспільства, визначення його структури, напрямів функціонування, принципів і критеріїв належності, а також з'ясування значення громадянської участі й громадянської освіти для демократичної легітимності місцевої публічної влади.

Виклад основного матеріалу. Розкриваючи поставлену перед нами мету, слід чітко розмежувати категорії «місцевого самоврядування», «місцевого управління» та «громадської самоорганізації». Так, місцеве управління охоплює всю сукупність управлінських процесів на відповідній території, включно з діяльністю органів державної влади. Натомість громадська самоорганізація виникає з вільної ініціативи людей і не обов'язково передбачає владні повноваження. Власне, місцеве самоврядування поєднує обидва ці виміри. Воно виростає із самоорганізації територіальної спільноти, але набуває інституційної форми, компетенції, бюджету, майна та юридичної відповідальності. Завдяки цьому суспільний інтерес може бути не тільки висловлений, а й перетворений на загальнообов'язкове рішення в межах громади.

Європейська хартія місцевого самоврядування визначає його через право і реальну спроможність місцевих влад регулювати та управляти суттєвою часткою публічних справ під власну відповідальність і в інтересах місцевого населення [2]. Український законодавчий підхід також поєднує гарантоване державою право з реальною здатністю територіальної громади вирішувати питання місцевого значення [3]. У цій формулі важливі обидві складові. Право без організаційної та фінансової спроможності залишається декларативним. Спроможність без правових гарантій може бути ситуативною і залежною від політичної волі центральних органів. Тому місцеве самоврядування є не відокремленням громади від держави, а правовим способом забезпечення її самостійності всередині цілісного публічного порядку.

На нашу думку, місцеве самоврядування як інституційний механізм взаємодії держави та громадянського суспільства слід визначати як конституційно гарантовану систему територіально організованої публічної влади, правових процедур і сталих комунікаційних зв'язків, через яку громада виявляє та узгоджує спільні потреби, перетворює їх на публічні рішення, бере участь у виконанні й контролі цих рішень, а держава встановлює правові гарантії, забезпечує загальні стандарти, ресурсне вирівнювання та нагляд за законністю. Це визначення дає можливість уникнути двох крайностей. Перша полягає в ототожненні місцевого самоврядування з місцевим підрозділом державного апарату. Друга вбачає в ньому майже приватну автономію громади, не пов'язану із загальними правами людини, публічними стандартами та інтересами держави.

Структуру запропонованого механізму утворюють кілька взаємозалежних елементів. Суб'єктний елемент охоплює територіальну громаду, її жителів, місцеві ради, голів, виконавчі органи, старост, органи самоорганізації населення, громадські об'єднання, ініціативні групи, місцевий бізнес та компетентні органи держави. Нормативний елемент включає конституційні положення, закони, статути громад, регламенти, місцеві програми та інші акти, які визначають межі компетенції й процедури взаємодії. Процедурний елемент охоплює вибори, громадські слухання, місцеві ініціативи, консультації, звернення, електронні петиції, громадські бюджети, дорадчі органи та форми спільного виконання програм. Ресурсний елемент складають фінанси, майно, інформація, професійні знання, час і організаційні можливості учасників. Гарантійний елемент забезпечує судовий захист, підзвітність, прозорість, недискримінацію, доступ до інформації та контроль за законністю. Результативний елемент відображає прийняті рішення, якість послуг, рівень довіри, спроможність громади й реальний вплив участі на публічну політику.

Взаємодія в межах цього механізму відбувається у трьох напрямах. Висхідний напрям починається з повсякденних потреб жителів. Через індивідуальні звернення, громадські об'єднання, професійні спільноти, органи самоорганізації населення та виборні інституції ці потреби виявляються, обговорюються, узагальнюються і набувають форми публічної вимоги. Відповідно громадянське суспільство виступає не зовнішнім спостерігачем, а учасником утворення місцевого права. Як наслідок, Т. Дідич слушно пов'язує місце громадянського суспільства в правоутворенні з безпосереднім та опосередкованим впливом на прийняття, зміну або скасування норм [4, с. 26]. На місцевому рівні такий вплив має особливу інтенсивність, оскільки предмет рішення є близьким до повсякденного досвіду, а наслідок часто можна безпосередньо оцінити.

Низхідний напрям охоплює рух конституційних принципів, законодавчих вимог, державних стандартів і ресурсів до рівня громади. Держава гарантує самоврядування, визначає засади компетенції, захищає права людини, забезпечує фінансове вирівнювання та цілісність публічної політики. Однак цей напрям не повинен перетворюватися на адміністративну опіку. Державний нагляд є виправданим настільки, наскільки він спрямований на законність, захист прав, безпеку і належне використання публічних ресурсів. Контроль за доцільністю власних рішень громади, якщо інше прямо не випливає з делегованих повноважень, суперечив би самій ідеї самоврядування. Саме тому взаємодія державної та місцевої влади потребує не лише формального розмежування компетенції, а й партнерських процедур координації [5, с. 155].

Горизонтальний напрям виникає між суб'єктами, які не перебувають у відносинах владного підпорядкування. Він охоплює партнерство місцевої ради з громадськими організаціями, ініці-

ативними групами, закладами освіти, бізнесом, професійними середовищами та іншими громадами. У такій взаємодії ресурси й знання розподілені між багатьма учасниками, тому орган місцевого самоврядування не завжди є єдиним джерелом рішення. Його завдання полягає також у створенні чесних правил співпраці, збалансуванні нерівних можливостей і забезпеченні публічної відповідальності. Модель спільного врядування розроблена іноземними вченими К. Анселлом та Е. Гешем показує, що результат співпраці залежить від попереднього досвіду конфлікту або кооперації, стимулів до участі, балансу сил і ресурсів, лідерства та інституційного дизайну [6, p. 558]. Для громади це означає, що саме відкриття консультативного майданчика ще не створює партнерства. Необхідними є довіра до процедури, доступ до однакової інформації та зрозумілий зв'язок між обговоренням і рішенням.

У межах запропонованої моделі слід розрізняти три форми взаємодії – участь, консультацію та співвирішення. Участь є найбільш загальним поняттям і охоплює одержання інформації, висловлення позиції, формування пропозицій, спільне планування, виконання та контроль. Консультація дає владі додаткову інформацію, але залишає остаточний вибір за уповноваженим органом. Співвирішення передбачає інституційно визначений вплив учасників на зміст або реалізацію рішення. А. Фанг доводить, що форми участі відрізняються за складом учасників, способом комунікації й ухвалення рішення та обсягом переданої громадянам влади [7, p. 66–75]. Тому демократичність не можна оцінювати лише кількістю слухань, петицій або дорадчих органів. Потрібно з'ясувати, кого було залучено, чи могли вразливі та менш організовані групи висловитися, як опрацьовано аргументи і якою була відповідь органу влади.

Відповідь на пропозицію є центральною ланкою інституційної взаємодії. Якщо орган влади збирає думки, але не пояснює, які з них враховано і чому інші відхилено, участь набуває ритуального характеру. Така процедура може навіть поглиблювати недовіру, оскільки створює очікування впливу, яке не підтверджується подальшим рішенням. Натомість мотивована відповідь перетворює комунікацію на правовий зв'язок. Вона дисциплінує владу, вимагає зіставляти альтернативи й одночасно показує громадянам межі компетенції, ресурсні обмеження та необхідність урахування інтересів інших груп.

Звідси випливає принцип зворотного зв'язку. Він означає, що взаємодія не завершується прийняттям акта. Громада повинна отримувати інформацію про виконання, витрачання ресурсів і досягнуті результати, а орган місцевого самоврядування має можливість коригувати політику на основі досвіду її реалізації. У такому циклі формуються підзвітність і взаємне навчання. Місцева влада краще розуміє соціальні наслідки власних рішень, а жителі бачать складність вибору між конкуруючими потребами. Інституційний механізм стає дієвим тоді, коли кожний його цикл залишає не тільки документ або завершений проєкт, а й накопичений досвід співпраці.

Важливим посередником між жителями віддалених населених пунктів і владними інституціями громади є староста. Його значення полягає не лише у виконанні визначених законом повноважень, а й у постійному виявленні місцевих потреб, поясненні рішень ради, організації обговорень і представленні інтересів старостинського округу. В. Петрушевська обґрунтовує роль цього інституту у забезпеченні безпосередньої взаємодії громадян з органами місцевого самоврядування та у формуванні громадянського суспільства [8, с. 14]. Проте така функція реалізується лише за умови доступності старости для жителів, належного включення його позиції до процесу ухвалення рішень і відкритої звітності. Інакше представництво ризикує стати одностороннім передаванням інформації від адміністративного центру громади.

Місцеве самоврядування виконує також правосоціалізаційну й освітню функцію. Громадянська освіта не обмежується знанням Конституції, виборчих процедур або структури органів влади. Вона передбачає формування здатності аргументувати позицію, слухати іншу сторону, відрізняти приватний інтерес від спільного, оцінювати бюджетні обмеження, контролювати виконання рішень і брати відповідальність за наслідки вибору. В. Галстон пов'язує політичні знання з прийняттям демократичних принципів і рівнем громадянської залученості [9, p. 221]. Місцевий рівень надає цим знанням практичного змісту. Участь у розробленні правил благоустрою, обговоренні маршруту громадського транспорту, розподілі коштів громадського бюджету або діяльності шкільної ради перетворює абстрактну демократію на повторювану соціальну практику.

Тому місцеве самоврядування можна вважати інфраструктурою громадянської освіти. Воно навчає не через одностороннє повідомлення правильних відповідей, а через досвід правомірної співдії. Однак освітній результат не виникає автоматично. Непрозоре рішення, ігнорування аргументів, нерівний доступ до інформації або покарання за критику також формують досвід, але досвід відчуження і безсилля. Відповідно якість місцевих процедур безпосередньо впливає на правосвідомість. Справедлива процедура утверджує переконання, що право є спільним правилом, а не інструментом привілейованої групи. Формальна процедура, навпаки, відтворює уявлення про участь як символічну дію без наслідків.

Взаємозв'язок автономії, участі та довіри підтверджується дослідженнями наслідків української децентралізації. Так, довіра до місцевої влади формується насамперед через досвід конкретної взаємодії, коли громадяни бачать доступність влади, прозорість бюджетних процесів, належну якість послуг, реагування на звернення та зв'язок між рішеннями і результатами [10, p. 23; 11, p. 1360]. Тому участь і результативність не слід протиставляти. Участь без реальної можливості виконати рішення породжує розчарування, тоді як надання послуг без підзвітності не формує стійкого громадянського зв'язку. Легітимність місцевої влади виникає внаслідок поєднання професійності, справедливої процедури та відповідальності за результат.

Ефективність місцевого самоврядування залежить також і від належної правової бази, кадрової та фінансової спроможності, а також послідовного втілення принципу субсидіарності [12, p. 10]. Субсидіарність не означає механічного передання завдань на найнижчий рівень. Повноваження повинні здійснюватися найближчим до людини органом, який має достатні ресурси й можливості для їх належної реалізації. Передання громаді обов'язків без фінансування, персоналу та доступу до інформації лише перекладає відповідальність. Водночас надмірна централізація звужує простір місцевої ініціативи та послаблює відповідальність органів самоврядування.

Варто зауважити, що змістовна громадянська участь також вимагає доступної інформаційної й фахової підтримки, різних каналів комунікації. Формально однакові процедури не завжди забезпечують рівні можливості для організованих груп, окре-

мих жителів, людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб і мешканців віддалених населених пунктів. Тому місцева влада має не надавати перевагу певним позиціям, а створювати умови, за яких різні групи громади можуть бути почутими. Цифрові інструменти розширюють можливості участі, однак повинні поєднуватися з офлайн-форматами, зрозумілими процедурами, захистом персональних даних і можливістю особистої комунікації.

Близькість влади до жителів сама собою не гарантує демократичності. На місцевому рівні зберігаються ризики домінування організованих груп, неформальних зв'язків, конфлікту інтересів і вибіркового доступу до публічних ресурсів. Тому автономія громади має поєднуватися з верховенством права, прозорістю, конкуренцією та доступним судовим захистом. Громадські організації можуть ефективно представляти інтереси окремих груп і мобілізувати ресурси, проте партнерство з ними не повинно підміняти відповідальність органів місцевого самоврядування за гарантування прав, рівний доступ до послуг і використання бюджетних коштів [13, с. 39].

В умовах війни така взаємодія стала особливо важливою для надання гуманітарної допомоги, підтримки внутрішньо переміщених осіб, організації укриттів, відновлення інфраструктури та забезпечення базових послуг. Місцеве самоврядування продемонструвало здатність поєднувати владні повноваження з горизонтальними мережами громадської взаємодопомоги. Це підтверджує, що держава і громадянське суспільство на місцевому рівні не протистоять одне одному, а перебувають у стані функціональної взаємозалежності. Стійкість такої моделі залежить від узгодження повноважень із ресурсами, збереження підзвітності та реального залучення громадян до вироблення публічних рішень [14, с. 334].

Разом з тим воєнний стан змінює баланс автономії та централізації. Для прикладу, українські дослідники звертають увагу на адаптивність системи місцевого самоврядування, але також на широкі й гнучкі правові положення воєнного часу та централізацію ресурсів відновлення, які можуть створювати ризики політичного використання владних повноважень і нерівного розподілу ресурсів [15, p. 417]. Звідси випливає вимога часової й предметної пропорційності обмежень. Надзвичайний механізм має застосовуватися лише настільки, наскільки цього потребує безпека, бути юридично мотивованим, підконтрольним і переглядатися зі зміною обставин. Воєнна координація не повинна перетворюватися на стійку модель адміністративного підпорядкування громад.

Майбутнє відновлення України підсилить потребу в інституційній взаємодії. Рішення щодо житла, просторового планування, відбудови шкіл, релокації підприємств, меморіалізації, екологічної безпеки та інтеграції ветеранів матимуть довгострокові наслідки й торкатимуться різних груп. Швидкість освоєння ресурсів не може бути єдиним критерієм. Відновлення потребує публічного визначення пріоритетів, пояснення альтернатив, оцінки впливу, запобігання конфлікту інтересів і постійного контролю виконання. Громада повинна виступати не одержувачем готового проєкту, а співучасником визначення його цілей. Водночас держава має гарантувати мінімальні стандарти, міжтериторіальну справедливість і цілісність національної політики.

Для оцінювання належності взаємодії вважаємо за доцільність використовувати систему восьми взаємопов'язаних критеріїв. Першим є правова автономія, яка вимагає чіткого розмежування власних і делегованих повноважень та захисту від невмотивованого втручання. Другим є субсидіарність, за якою завдання закріплюється за найближчим спроможним рівнем. Третім є ресурсна відповідність, що передбачає узгодження повноважень із фінансовими, кадровими та інформаційними можливостями. Четвертим є інклюзивність, тобто доступ до участі для різних груп громади. П'ятим є прозорість і зрозумілість інформації. Шостим є підзвітність, яка охоплює мотивовану відповідь, звітування про виконання та можливість оскарження. Сьомим є пропорційність державного нагляду. Восьмим є стійкість зворотного зв'язку, за якої участь повторюється на всіх етапах політики, а не обмежується одноразовим обговоренням.

Застосування цих критеріїв дає змогу оцінювати не тільки формальну наявність інститутів, а й якість їх функціонування. Статут громади може передбачати широкий перелік форм участі, але короткі строки повідомлення, складні вимоги до ініціативи або відсутність обов'язку надати мотивовану відповідь нівелюють їх зміст. Так само високий рівень фінансової автономії не забезпечує демократичної взаємодії без відкритого бюджету й контролю. І навпаки, активне громадянське середовище не може компенсувати хронічну нестачу законних повноважень та ресурсів. Інституційна зрілість виникає лише за узгодженості всіх елементів механізму.

У зв'язку з цим доцільно оцінювати роботу органів місцевого самоврядування не лише за кількістю наданих послуг або виконанням бюджету. Не менш важливими є частка пропозицій громадськості, щодо яких надано мотивовану відповідь, представленість різних груп у консультаціях, час реагування на звернення, доступність даних, виконання прийнятих зобов'язань і рівень довіри. Такі показники не повинні перетворювати демократію на механічний рейтинг. Їхнє призначення полягає у виявленні розриву між процедурою і реальним впливом, а також у створенні підстав для коригування місцевої політики.

Важливо також не ототожнювати взаємодію з досягненням повної згоди. У громаді існують законні відмінності інтересів, цінностей і бачення розвитку. Інституційний механізм не усуває конфлікт, а переводить його у правові та аргументативні форми. Його якість виявляється в тому, чи мають сторони рівну можливість бути почутими, чи спирається рішення на відкриті критерії, чи захищено права меншості та чи може незгодна особа оскаржити порушення. Демократична легітимність не вимагає одностайності, але вимагає справедливої процедури та відповідальності більшості.

Висновки. Таким чином, місцеве самоврядування з'єднує державу і громадянське суспільство не як механічний посередник між двома завершеними системами. Воно є інституційним середовищем, у якому ці системи частково формують одна одну. Держава через правові гарантії визнає здатність громади до самостійного публічного рішення. Громадянське суспільство через участь, контроль і співвиконання надає місцевій владі соціального змісту та повсякденної легітимності. Органи місцевого самоврядування перетворюють суспільні потреби на юридичні рішення і водночас повертають громаді інформацію про межі, ресурси й наслідки публічного вибору. Саме безперервність цього взаємного перетворення, а не формальна наявність ради чи консультаційної процедури, становить сутність досліджуваного механізму.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. Ратифікована Законом України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР (ред. від 05.08.2026). База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text.
4. Дідич Т. О. Місце громадянського суспільства в механізмі сучасного правоутворення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. Вип. 67. С. 25–28. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.4.
5. Владовська К. П., Мельник С. Р. Взаємодія державної влади і місцевого самоврядування в Україні: проблеми становлення та напрямки вдосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Вип. 86, ч. 1. С. 154–159. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.22.
6. Ansell C., Gash A. Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008. Vol. 18, Iss. 4. P. 543–571. DOI: https://doi.org/10.1093/jopart/mum032.
7. Fung A. Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*. 2006. Vol. 66, Special Issue 1. P. 66–75. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x.
8. Петрушевська В. К. Роль інституту старости у формуванні громадянського суспільства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 1 (48). С. 12–16. DOI: https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.3.
9. Galston W. A. Political Knowledge, Political Engagement, and Civic Education. *Annual Review of Political Science*. 2001. Vol. 4. P. 217–234. DOI: https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.4.1.217.
10. Hatsko V. What Determines Trust in Local Governance During the War in Ukraine? *Sociological Studios*. 2024. No. 2 (25). P. 19–30. DOI: https://doi.org/10.29038/2306-3971-2024-02-43-43.
11. Arends H., Brik T., Herrmann B., Roesel F. Decentralization and Trust in Government: Quasi-Experimental Evidence from Ukraine. *Journal of Comparative Economics*. 2023. Vol. 51, Iss. 4. P. 1356–1365. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jce.2023.08.002.
12. Karvatska S., Yuriychuk Y., Chepel O. The Peculiarities of the Reform of Local Self-Government: Examples of Ukraine, Latvia, and Poland. *Studia Regionalne i Lokalne*. 2023. No. 2 (92). P. 7–22. DOI: https://doi.org/10.7366/1509499529201.
13. Гончарук В. Реалізація механізмів взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства: виклики та перспективи. *Аспекти публічного управління*. 2022. Т. 10, № 5. С. 35–46. DOI: https://doi.org/10.15421/152233.
14. Петруненко Я. В. Місцеве самоврядування як інструмент демократичного розвитку України: від війни до європейської інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Вип. 86, ч. 2. С. 331–338. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.50.
15. Rabinovych M., Brik T., Darkovich A., Hatsko V., Savisko M. Ukrainian Decentralization under Martial Law: Challenges for Regional and Local Self-Governance. *Post-Soviet Affairs*. 2025. Vol. 41, Iss. 5. P. 411–435. DOI: https://doi.org/10.1080/1060586X.2025.2520167.

Stechyshyn A. Local self-government as an institutional mechanism of interaction between the state and civil society

Summary. The article develops a theoretical and legal understanding of local self-government as an institutional mechanism of interaction between the state and civil society. It argues that local self-government cannot be reduced either to a lower tier of state administration or to a set of municipal bodies. It is a constitutionally guaranteed form of territorially organised public authority through which residents' needs are transformed into legally significant decisions, while national policy acquires concrete content in view of local circumstances. The proposed model treats this mechanism as a unity of actors, legal rules, participatory procedures, resources, communication links, guarantees and results. Three directions of public will are distinguished. The bottom-up direction covers the identification, coordination and representation of community interests. The top-down direction ensures constitutional guarantees, national standards, fiscal equalisation and legality control. The horizontal direction creates a space for partnerships between local self-government bodies, civil society organisations, initiative groups, businesses and other communities. Citizen participation is shown to have institutional significance only where it can influence decisions, receive a reasoned response and support public oversight. The article identifies the legal socialisation function of local self-government, through which participation in community affairs develops civic competences, responsibility and trust. Criteria for proper interaction include community autonomy, subsidiarity, adequate resources, inclusiveness, transparency, accountability, proportional state supervision and sustainable feedback. The risks of token participation, capture by organised minorities, excessive administrative tutelage and wartime recentralisation are examined. It is concluded that the institutional maturity of local self-government is determined not by the number of formal procedures, but by its capacity to continuously transform social initiative into responsible public decisions.

Key words: local self-government, civil society, public authority, territorial community, citizen participation, subsidiarity, civic education, democratic legitimacy.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 28.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026